

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Theophili Bernardini E Societate Iesv De Religiosæ Perseverantiae Præsidiis Libri XI. ...

Bernardin, Théophile

Antverpiae, 1622

6. An diuersitas opinionum obedientiæ repugnet.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-47032](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-47032)

Epist. 87.

nisi maiora quædam bona suo tempore inde esset educturus. Quod ipsum quia S. Bernardus in propriis peccatis consulit, quanto magis in alienis id non dedecere credendum est: sic enim epistola quadam, vnumquemque, peccato perpetrato, se ipsum alloqui oportere scribit; *Malè quidem egi; sed factum est, & iam non potest non fieri. Quis scit si hoc mihi Deus expedire prouiderit, & de malo meo ipse qui est bonus, bonum mihi operari voluerit? malum ergo puniat quod ego feci; bonum autem maneat, quod ipse prouidit. Nostris quippe inordinatis, seu voluntatibus, seu actionibus, nouit bonitas Dei uti, semper quidem rectè in sui ordinis pulcritudinem: sæpè etiã piè in nostram utilitatem. O clementissima in filios Adam, diuina bonitatis recordatio, quæ sua non desinit largiri beneficia, non solum ubi nullum inuenit meritum, sed plerumque etiã ubi totum inuenit contrarium! ita ille, subtiliter euentum à voluntate scernens; praua est voluntas, vituperetur, corrigatur; euentus bonus est, expectetur, & ut à Deo laudetur, nec ei noceat voluntatis aliena peruersitas: radiantis auri fulgorem, non faciunt fodinarum tenebræ aspernabilem. Citò decidunt & flaccescunt, quæ citò & facillè maturescunt, ideoque non rarò accidit, ut aliquod ad tempus malum, sit apprimè necessarium, ut bonum præsens augeatur, pluri fiat, & maiore diligentia conseruetur: humanis mentibus, ubi non exercentur, tepor & fœcordia turripunt; assiduitate, & facilitate vilescit virtus: Religiosæque disciplinæ splendor non ferit oculos, ad eum nimia consuetudine non intentos. hinc fit interdum, diuino maximè fauore adspirante, ut quemadmodum in corporibus humanis quoddam aliquando profluuium, est sanitati confirmandæ opportunum, vel instantes morbos propellit, ita in Religioso & homine & corpore, quædam à Religionis rigore laxitas aberrans, uersis in solitudinem animis, stabilindæ firmiùs Religiosæ disciplinæ, & remissioni ab omni aditu prohibendæ plurimùm conferat. En ergo quomodo oculi nostri semper ad Dominum, semper in eo, etiã contra spem, sperandum, & sic omnis à nobis perturbatio in perpetuum exulabit.*

CAPVT VI.

An opinionum diuersarum diuersi sensus obedientie repugnent.

HÆc idè nobis necessariò sunt euoluenda, quia constat opinionum diuersitatem, iudiciorum fouere diuersitatem, vnde voluntatum dissensus oriatur; cum tamen Præpositorum, & priuatorum, idem iudicium, voluntas esse eadem debeat. Hoc autem in humanæ vitæ rationibus & actionibus, tantarationum inter se compugnantium probabilitate & obscuritate constantibus,

bus, quomodo possit perfici, non satis videtur explicari posse. Multa quippe sunt in quibus à Præfectis dissentire sine piaculo potest subditus, tantumque illum opinionum omnium consensum, nemo vniquam Religiosæ familie auctor lege lata videtur exegisse: necesse etiam est, in ijs Religiosis institutis quæ habent proximos & intermedios, quos notiore & hodie vitatiore vocabulo dicunt immediatos & mediatos Præpositos, necesse inquam est, vt à subditis, Præpositorum proximorum mores, vitia, virtutesque ad intermedios deferantur; quod profectò absque aliqua iudicandi, animaduertendi, diuersa censendi libertate, non posse fieri videtur, nec etiam ab humana infirmitate amplius aliquid desiderandum esse. Sed &, tanto illi per omnia consensui, aduersum admodum videtur, quòd S. Gregorius interdum quoque à subditis Præpositos reprehendi posse concedit: quis autem sanæ mentis homo id à se reprehendi profiteatur, quod ita fieri debuisset opinetur, aut iudicet: reprehendimus, quod improbamus; quod probamus, id laudamus. Ergo laborandum nobis est, vt quæ opinionum varietas cum obedientia conciliari possit ostendamus.

Quò vt pertingere possimus, animaduertendum est, varias esse opiniones, varias res, varias personas, varios agendi modos, quæ singula si probè dignoscantur, magnum lumen præferent, docebuntque quousque dissentire sine vitio possunt, & quam sollicitè à subtilissimo proprii iudicij insidiatore nobis cauere, quamque non sit dubium, quin longè præstet (vbicumque peccatum non cernitur) nusquam à Superiore dissentire. Sed ad singula, quæ posuimus, aggrediamur; sic tamen vt leue ac tenue omne id quod intulero lumen agnoscam, præ eo quod à largitate & liberalitate sancti Spiritus nobis exposcendum, & multa prece impetrandum erit.

Opinionum igitur aliæ sunt practicæ, aliæ speculatiuæ, de eadem vel de diuersa re. Practicas intelligo quæ faciunt, & mouent ad actionem aliquam, hoc loco, hoc tempore, certo quodam modo, vel dirigendam, vel efficiendam, vel euitandam. Speculatiuas verò quæ ad nullam rem destinatò agendam spectant, sed ad solam veritatis existimatæ declarationem vel affirmationem conferunt, aut etiam interdum de nulla quidem re nunc agenda, sed de iis quæ forsitan agenda occurrerent generatim præcipiunt; quales multæ à Philosophis, multæ à Theologis disputantur: & in eundem numerum eas refero quæ generatim loquuntur, vt caritatem & virtutem esse quærendam, mansuetudinem esse laudabilem: quamquam has inter, sua est quoque diuersitas, at minus id nostrum est. In ijs autem quæ speculatiuæ sunt, non solet tam rigidè vrgeri, vt inferior cum Superiore consentiat, cum in ea re momenti multum inesse non putetur, fierique non possit quin intellectuum (qui naturæ vim sequuntur) varietas varietatem gignat opinionum: vnde hætenus inuentus est nemo, qui præceptis sui, vel alterius placitis, ad fidem diuinam certò non spectantibus, per omnia proflus adha-

Lib 25.
Mor. c. 14.
Ier. 21. Ep. p.
2. Pastor. c. 8.

resceret. Expedi tamen, ut ne quidem in speculatiuis, nimia sit ad erigendum, censendum, dissentiendumque libertas: ferè quippe nostras opiniones, eosque qui nobiscum sentiunt arctius complectimur, laudamus, commendamus, cum eis familiarius loquimur & versamur, sæpè etiam contrà sentientes auersamur, & deprimimus, minoris esse iudicij, non satis in res ipsas penetrare, pertinacius credimus: quæ omnia nequaquam est dubium, quin firmitissimæ caritatis beneuolentiæ contraria sint, fraternitati Religiosæ requebre sunt de eiusmodi subtilioribus rebus tractationes, opinionum uarietati modum adhiberi necesse est; nouitati tamen præ omnibus hæc enim solet esse maximè exosa, ut etiam id omne quod eximium ac singulare præ reliquis videtur eminere, & iactabundum aliquid præferre: est enim vitiorum omnium odiosissima superbia, & rari reperiuntur eò usque perfecti, ut sui futurumve rerum contemptum æquo animo ferant; ista verò legrex nouitas speciem præbet, quasi si plus nimio velit sapere, & mediocritatem ceterorum, receptarumque sententiarum auctoritatem aspernetur, at suo ipsius ingenio præferat, se solam magni faciat, sibi soli adblandiri dignetur.

Nihilominus quamdiu à rebus fide diuina comprehensis, & sentiendi libertatem non patientibus abstinetur, ex hac speculatiuarum opinionum diuersitate minor quam ex practicarum, offensio & dissensio animorum oritur, ut lo-tis docet experientia. Ortum verò ducit ex eo, quod practicæ opiniones sunt de rebus certa ratione peragendis, ipsas autem res affectu magno sæpè complectimur, atque acri desiderio ut hoc vel illud fiat inflammamur, longè etiã plurius facimus ut prudentes, quam ut subtilis ingenij habeamur; multoq; reperiuntur qui ingenuè ad subtilitates istas minus se natos esse fateantur; at nescio, an vel unum aliquem, qui sibi prudentiam non vendicet. Cum autem de rebus agendis disceptatur, tunc propriè prudentum est consilia definire, cumq; vna pars eligitur, aperte, & re ipsa, quod ad rem præsentem attinet, altera improbat, & reiicienda monstratur. At in speculatiuis, licet unicuique gratum esse soleat ut ingenij acumine pollere videatur, si tamen contrà, in cuiuspiam rei disceptatione, sentitur & non ceditur, non idèò diuersè opinantes iritantur: quia sententiarum dissensionem solent multa lenire, & ne animorum diuisionem parum impedire: tantam enim rerum & causarum obscuritatem esse agnoscunt omnes, ut ingeniosissimi quique sibi plurima incerta & ignota fateantur: id etiã de quo agitur eiusmodi est, ut affectum nostrum ad se nullatenus pelliciat; & quamuis aliqui vni parti vehementius assentiantur & faueant, simul tamen solent probabilitatem alterius agnoscere, quod est non parum alteri opinioni deest, sciunt quippe, ni id fecerint, eamque pro probabili habuerint, multum de suo ipsorum honore decessurum: ingeniorum enim admodum mediocrium indicium est, ita vnius sententiæ angustijs clausum teneri, ut ad alterius probabili-

rarem intuendam non possit animi acies explicari. Quæ igitur dicemus, ad practicas opiniones potissimè dirigentur.

Verùm in speculatiuis opinionibus obseruandum, redundentne in practicas, annon? si enim redundant, diligentior est illis cautio adhibenda. Non redundant autè in practicas; vel quando sunt de materia diuersa, quod vt perspicuum omitto; vel etiam quãdo est eadè de re, sed ita vt in speculatione diuersa, praxim eandem esse debere sit in confesso. quod contingit ex eo, quòd adiungitur quædam circumstantia eo modo, vt tunc satis constet sic agendum: veluti si generatim iudico, non esse vitam magno periculo exponendam, en opinionem speculatiuam, vt intelligendum dixi; alius autem iudicat, sibi cum in Angliam ad hæreticos, in Indiam ad paganos mittitur, vitam omnibus periculis exponendam esse; en practicam, quæ à diuersa speculatiua non dissentit: satis enim intelligitur vitam periculo non exponendam, temerè scilicet, nullaq; iusta causa; at diuini honoris amplificandi causa, iustissimè exponi. Cùm autem eiusmodi plura, sed non ita plana, incidant, diligenter intuendum, quàm aptè, propriè & propinquè, id quod contemplationi subest, actioni coniungatur: cauendumque ne continuò idem de vtrisque iudicium feramus, ne puremus eos vel à se ipsis vel ab alijs discrepare, qui speculatiuam opinionem à practica diuersam fouent: rationes vtriusque querendæ, quas vbi liquidò deprehenderit, non erit arduum vnã alteri conciliare veritatem.

Quam etiam in rem non parum conferet, animaduertisse quàm sit frequēs, vt eadem actio generatim improbata, particulariter probetur; vel etiã particulariter improbata, generatim approbetur: nam vel personæ, vel tempora, vel occasiones, vel circumstantiæ, sæpè laudabiles, sæpè & illaudabiles actiones reddunt. exempli gratia, reprehensio acris & vehemens, frequentialque repetita, quæ modum videatur excedere, vulgò vituperanda est; est tamen vbi iustissima & necessaria sit: quare si Superior alicui eam adhibeat, mihi verò generatim cogitanti, dura videatur, sic tamen vt existimem, Superiorem iusta aliqua ratione permotum, vel puniendi, vel alterius exercendi causa, meritò seueriorem se præbuisse; si iudico periculi plenam istam actionem fuisse, magnas in alijs parua de re tentationes excitatas, non ita consentaneum benignitati Religiosæ modum illum: verumtamen hanc istis iudicijs moderationem adhibeo, vt in particulari ex causis mihi ignotis, id benè & prudenter factum existimem, Deumq; omnia in melius versurum, nec esse angustè pertimescendum ne tentetur, qui victoriam relaturus creditur; sed & quamuis animo conciderit, numquid propterea ab occasione patiendi iustè danda cessandum fuerat? certè dum sic iudicia iudicijs, cogitationes cogitationibus, vel corrigo, vel immisceo, nusquam à me Superioris honor læditur.

Hæc est ratio vna expeditissima, qua Religiosus in aliorum actiones animum prudenter possit aduertere, & interim eum à iudicio ferendo, & ab omni af-

fectus

sensus temeritate prohibere; possit quod est prudentiæ seruare, neque longius
 à simplicitate discedere; Superiori proximo humiliter obedire, & interme-
 dium de ijs quæ geruntur reddere fideliter certiozem. Cùm enim plurima sint,
 quæ iudicio naturæ, præceptionum consensione vel dissensione, & rerum ex-
 perientia edocti, diiudicare possumus rectène an malè fiant, si quando con-
 gerit vt præter exactam prudentiæ legem, præter exempla consueta maiorum,
 præter instituti peculiaris formam, præter receptos probatosque mores, aut
 alia quapiam specie non bona, fieri nonnulla videamus; hoc ipsum (vbi est
 grauitas id videretur postulare) ad Superiorem mediatum deferre debemus. Vt
 autem & moderatio & reuerentia debita seruetur, faciendum vt factorum sim-
 plici & nuda narratione contenti simus, nec nostras amplificationes, nec op-
 strum iudicium interponamus; quin, de totius facti vel æquitate, vel iniqui-
 te, non aliud nobis liquere asseramus, quàm quòd, pro reuerentia quæ nobis
 erga Superiorem est, in iustiore & nobis ignotiore causa permotum credimus ea
 autem ita sit, nec ne, neque nostrum esse perquirere, & apud Superioris aures
 tutius deponi.

Hic tamen primò cauendum est, ne ad generales eiusmodi factorum alieno-
 rum improbationes, proniores nos faciat, illis quasi licitis assuescere, rariùs tan-
 tùm vtamur, & tunc solum quando facti euidencia & perspicuitas tanta est, vt
 cuiusuis animum ad se conuertat. Secundò, fortiter est nostra ad sinistras in-
 terpretationes cohibenda procliuitas: quod ni fecerimus, facile accidet vt
 eadem praua propensione indefinenter sollicitante, quæ generatim minus pro-
 bamus, ea quoque singillatim improbemus, sensumque progredientes longius,
 de ijs etiam sermone detrahemus, à personis animò abalienemur, iudicioque
 isti prauo quasi certissimo adhærescimus pertinaciter: sic enim semper grauior
 efficitur in deteriora prolapsio. Vt autem id euitemus, conferet plurimum, si
 exercitatione frequente conemur, vt earum rerum quæ passim ab æqualibus
 nostris fiunt, & aliquam fortè mali speciem præferunt, excusationes multæ
 practicæ animo occurrant, laudandis probabili aliqua ratione factis alienis in-
 cumbamus, & eiusmodi laudationibus insuescamus; suspensiones omnes, sinis-
 tras interpretationes, vel benè ac laudabiliter gestorum eleuationes horreo-
 mus: certè enim non fucata & verè magnanimæ mentis indicium est, alie-
 na vituperatione tristari, aliena laude delectari. Quam in rem meminisse
 oportet, profundis omnino latebris humana omnia homini contegi, voluntates
 ignotas, fines incertos, ratiocinationes dubias, vt incomparabiliter tutius
 sit iudicandis alienis abstinere, aut etiam in meliorem partem detorquere.

Iam verò diuersissimæ sunt res, de quibus agendis alternante opinione tra-
 ctatur: sunt enim aliqua leuis admodum momenti, de quibus diuersa sen-
 tire imprudentis, esse puto, cùm longè potius sit iudicium suum alterius
 iudicio conformare, quàm leuissima in re contentiosum esse. Omnis autem
 cum

cum æqualibus rixandi, contendendi, diuersa sentiendi, sibi quæ in argutationibus placendi assuetudo, periculosa est: iudicium enim asperat, pronum ad contentiones, ad consensionem difficile reddit, fierique nequit ut qui æqualibus asper & intractabilis est, is Præsidibus constanter & perseueranter lenem se ac morigerum præbeat: timore quidem interdum coerceretur, ac virtutis radice non firmata, non poterit vel simulatio, vel violentia esse diuturna; illa morum asperitas erumpet aliquando, tandemque quasi obice rupto, iudicij sui pertinaciam in ipsos Præpositos obstinata contorquebit. Hæc de rebus leuioribus; sin autem maioris momenti sunt, ea de re vel certa est, vel incerta, vel probabilis opinio quam sequendam Superior deligit: si certior quædam est, eam tamen missam faciens, incertam opinionem sequendam Superior amplectitur, partim ad ea quæ de malè iussis & factis dicta sunt recurrendum, partim eo ipso condemnari non debet quod incertam sequitur, & fortasse aliquid quod ignoras habet, quo certiozem eam reddat: sed & incertum certò condemnare non est æquum; quòd si certò damnandus non est, præstat ut qui nocens euidenter non probatur, existimetur innocens. At si probabilis est ea pars, in quam Superior flectitur, quantumuis aliud subdito probabilius videatur, non potest non esse æquissimum, ut inferior, id quod probabile est, & à Superiore probatur, id, inquam, ipse quoque toto mentis adnitu probet, & ut ad felicem exitum perducatur incumbat. Illud idem in rebus dubijs præstandum esse, & à Superioris partibus esse standum patet, quare pluribus nõ est opus.

Personarum quoque ingenium, & varia conditio efficit ut aliter atque aliter de varietate opinionum sit sentiendum: etenim si Superior is fuerit, qui plurium annorum experientia, & singulari virtute probatus est, inferior autem iuuenis, aut nondum in Religionis palæstra diu multumque exercitus: profectò præfidens hic sit & superbus, si curiosius in Superioris iussa inquirere, si simplicem omni cum approbatione obedientiam illi denegare audeat. Quòd si & experientia & Religiose perfectionis obseruatione Præposito sit æqualis, videatur autem alicubi Præpositus ab eo quod rectius est aberrare: præstandum primò est, ut omnis in iudicando temeritas procul ablegetur, & in Præpositi partes ac sententiam non propendeatur, sed pedibus etiam & manibus eatur. quo conatu adhibito, si de Superioris facto generalis dubitatio perseuerat, & stimulat; seruetur nobis est affectus noster, ne illum æmulatio, vel amor, vel timor, vel aliquid minus rectum inficiat: sin autem post eiusmodi inquisitionem videmur meritò moueri, tum certè præstat id totum Deo committere, nostramque in silentio & spe fortitudinem ponere, vel, si res exigit, post imploratam diuini Spiritus gratiam, ad Superiorem accedamus, quid cogitationi obuersetur depromamus, non ut alieni facti, sed ut nostræ in iudicando tenuitatis accusatores, ac nullatenus dubitantes quin Superior huius fluctuationis causam omnem sit sublaturus. Cùm autem ita dixerimus,

mus, rationesque cur contrà sentiamus protulerimus, de cetero nostri officij, ut siue nostras in oppositum rationes Superior dissoluerit, siue nulli dignatos responsione dimiserit, nihil nos à tranquillitate dimoueat, sed si argumenta nostra intellexit, & in eadem sententia perseverat, planè credamus iustas eiusmodi factis subesse rationes, esseque tota mentis humilitate id comprobandum. At verò si Superior is fuerit qui aut iunior sit, aut inexpertus, aut in ijs quæ ad sui status cognitionem faciunt, ignorans & incurius; subditus verò eiusmodi sit ut auctoritate, experientia, instituti sui cognitione, ardenti- que amore præfulgeat, videat autem secus fieri & præcipi quàm bonum commune, & vtitata instituti atque approbata ratio postulet: primò quidem videndum ut euidentissimè constet Superiorem quidem meritò videri errare; deinde, reuerentiam erga illum inuiolatam & illibatam seruet; tum, prudenter & sollicitè, nec sine multa prece dispiciat, quæ via videatur aptior, ut Superior meliora omnia persuadeantur, quam ubi repererit, constanter teneat. Ut autem reperiat, consultissimum fuerit, audire quid super eo confessarius, quid vir aliquis prudens sentiat: frenim vsquam, hic certè cauendum in primis, ne suo ipsius iudicio nimium credat quisquam. At verò si ne sicquidem, vlla meliorum rerum spes affulget, sitque interdum ut inemendabiles quorundam ad gubernationem ineptorum sint mores incommodi, ut asperitas, incuria, credendi vel suspicandi facilitas, timiditas, aut præsentia, & alia plura, quid restat, quàm ut eiusmodi res deploratæ diuinæ prouidentia committantur, ab illaque tempora expectentur, quibus meliore spiritu & amplioribus gratiis ornare Superiorem, & in melius omnia reformare decreuit: interim ex omnibus fructum patientiæ, humilitatis, deuotionis, obedientiæ & virtutum solidarum plurimarumque decerpat. Pro comperto etiam habeat, non tantum sibi scientiæ, discretionisve, vel in Religionis rebus experientiæ esse, quin aliquando falli possit, & re ipsa fallatur: quin aliquando etiam à timore (& præsertim Superiore, cui propior adest Deus) melius aliquid perspicere possit: quæ verissima cogitatio, si seriò & ex animo suscipitur, spiritus alicuius comprimet, efficietque ut consideratiorem in iudicando, & se in agendo moderatiorem subditus præbeat.

In eandem rem iuuabit, eorum quæ sequuntur, sæpius pertractatam vni atque veritatem, quasi præsentem animo, semperque oculis obuersantem circumferre: nempe, Superior quidem quæ homo est, errare potest, idque vel bona fide, vel dolo malo: at quod fieri potest non propterea fit, & hominem ab homine, multoque magis Præpositum à subdito de errore vel dolo damnari intutum est, & peccato expositum: contraque virtutis est, & bonæ mentis, de se alios æstimare, aliorumque quorum correctio nobis non incumbit, peccata non videre vel speciosæ excusationis velo contegere. Quare Climacus ait, *La-*

Gratio.

timare, est impudens direptio diuina dignitatis: condemnare autem, animæ propriæ

seruare.

teritus. Et mox; Neque si oculis tuis peccatum videris condemnes, neque illis credas: sapias enim falluntur & ipsi. Et D. Hieronymus, Bene facis, quod ex tua mente, etiam Epist. 99. malos bonos putas. Periculosum quippe est, de seruo alterius iudicare: & non facili venia, prana dixisse de rebus. Hæc de alijs: de me verò, mihi certum & hoc esse debet: Homo quoque sum, & à me humani nihil alienum puto: errare possum, peccare possum, idque vtrumque, vel bona pariter fide, vel dolo malo; & quavis doli mali mihi non videar conscius, nō tamen idcirco diuino iudicio iustus sum, me amor meus fortassis excæcat, & me latenter perimunt tenebricoso affectu obuoluta peccata, interimq; malè prudēs alienas & incertas persecutor cicatrices, interna propriae mentis vulnera incognita & insanata dimittens: quo ipso quid absurdius dici potest? Item, & hoc perpende; A Superiore Deus exiget vt dirigat, à me vt dirigat; non quidem exiget à me quomodo dirigat, sed an quā dirigat tendam, & me dirigi sinam: Superior, vt sine errore dirigat, à Deo adiuuatur; sed licet imprudentia, vel malitia sua malè regeret, quid ad me? ipse viderit: ego si simpliciter subijctor, sine errore dirigor; obedienti enim omnia cooperantur in bonum, & feliciter cedunt. quod si quando non benè cesserit, necesse est vt aliqua inobedientia, de Deo diffidentia, nimia sui iudicij existimatio, de sua prudentia superba confisio, vel eiusmodi nauis aliquis intercesserit. quid ergo mihi melius, quàm simplici mente, vbi peccatum non est, parere: & ex alterius peccato, si quod esset, sed neque esse scio, neque scire cupio, virtutis mihi materiam creare? Præterea, sunt etiam certa quæ sequuntur; Superior, membrum, sed eximium, Religionis est, custosque regularum, vnde illas conseruare debet, non immutare vel infringere; & quia instar capitis est, qui caueat, videat, sentiat, imò præcaueat, præuideat, præsentiat ceteris; illius est prouidè efficere vt subiecta sibi membra, non tantum viuant, sed uegeta quoque sint & robusta, hoc est longè & feliciter in arrepti instituti perfectione procedant. Ego verò, qui subditus sum, Religionis eiusdem membrum sum, non tamen in eadem arce & specula positum; meum proinde est, Religionis bonum, disertè & pro mea virili æmulari; in hoc autem maxime, vt officij mihi demanati partes probè exequar, duci que & imperatori meo ad verba sollicitius obediam: quia tamen vterque vnus & eiusdem corporis membrum sumus; alter alterius bono consulere, malis occurrere, & vicissim commodare debemus. possum igitur pro gradu, pro loco, pro ætate, & experientia mea Superiorem iuuare, & interdum admonere; quis scit an per me id fieri velit Deus, qui aliquos nonnumquam aliquibus corrigendis, & ad meliora traducendis destinat? Quod tamen quo pacto sit aggrediendum, prudentiæ sagacitas doceat.

Et quidem hæc singula permagna vi pollent, & sua luce res has obscurissimas non parum illustrent: addam tamen, quid coniunctim ex omnibus ad hæc euoluenda conducatur. sic enim ratiocinari quisque debet: Superior, quia vice Dei

præsides, magisque propriè *in manu Dei est cor regis*, magis à Deo mouetur, & minus est erroribus obnoxius: erret tamen; errores eius singulares, meliore fine, & occultis vijs, bonus & prouidens Dominus ad meliora conuertet: & opinioni Superioris longè plus quàm meæ debeo deferre. Quòd si publici magis apertè errare videbitur; iudicare possum, videri errare, fieri posse vt erret; idque vel in re ipsa particulari, vel vniuersè tantùm, & specie actionum non bona: vtùm autem re vera, & an ex ignorantia, inconsiderantia, malitia, incuria, obstinatione animi, particulariter, an vniuersè erret, non iudico: qui tamen probabiliter apparet error, fierique potest vt subsit verus error, cauere possum; & vt caueam, possum illimit, possum alteri eius Superiori, veram, quantum existimo, rerum gestarum seriem, causasque meæ dubitationis aperire. Hanc autem dubitandi moderationem, & ad Superiorem seu mediatum, seu immediatum recurrenti viam tenere quisque potest: quamuis consultus est, vt magna ad interpretandum benignitate utamur, & quidquid ab immediatis fieri rectè fieri arbitremur, nisi si regulæ & ratio aperta reclamauerit, quam in Prepositos benignitatem vt præstare possimus, eandem æqualibus, imò omnibus exhibere consuefcamus. Longè verò satius est, in approbando quàm in improbando esse nimium. qui Superioris actiones censorio notat oculo, numquam pacatus, numquam perfectus euadet: qui sincerè & fauorabiliter eas intruset, gratia discretionis ornabitur, fietque vt in eius animo, neque discretio simplicitatem obedientiæ, nec obedientiæ simplicitas vim discretionis impediatur. Sed hæc de personis.

E modo verò quo Prepositus utitur, cum de rebus agit, fit vt varia obseruare possimus. Interdum enim fieri potest, vt rem vnã aliquam & solam Superior præcipiat sic agendam, vt huic soli id conuenire existimare possim, in alijs verò similibus actionibus aliam aliquam agendi rationem esse meliorem, quam in re nihil de bona Superioris existimatione deteritur: namque nihil indicatur vnde in ceteris idem iudicandum esse censeretur; & frequenter accidit, vt qui agendi modus in particulari vna re cõuenit, is in alijs omnino sit in commodas. Ipsa etiam quibus nobis aliquid indicat verba, sæpè satis docent, nobisne libera sit super ea re opinatio relicta, annon? si enim sic rem agendam explicat, vt declarat certum suum ea de re sensum, quem vult sequamur, manifestum est omnem nobis aliter sentiendi libertatem recidi: si verò propensionem nostram inquirat, ineptum est ac modestum tergiversari, nihil indicare, celare se, & perfectissimam indifferentiam simulare cum deest. si autem aliquid in medium profert consultandi causa, vt varijs super ea sententijs auditis amplectendam vnã seligat, nobis est opinio nostra seruatò decoro magna cum libertate dicenda, cū eo tamen vt non nimis sensui nostro adhærescamus, paratque simus eam amplecti partem, quam Superior omnibus auditis sequendam iudicauerit: interim autem etiam si suam, in alterã partem, propensionem indicet, si sic indicat vt rationum

tamen

ramen nostrarum vim penitiùs intelligere velle videatur; modeste illas explanare, ac melioribus argumentis confirmare, atque contraria diluere possumus. quamdiu enim sententiam certam neutra in parte quasi defixit, licet se propensum in vnam aliquam ostendat, nihilominus inquiri adhuc, & propensio-riorem eum iudicare debeo, ad meliora & veriora quærenda, quaesita & inuenta sectanda: quare si quid mihi melius & verius occurrit, id à me illi proponi par est proferrique, vt an ita sit, & quanta illa sit veritas inquiri possit: nec enim insolens est, vt quæ verissima putabamus, ea falsitatis plena deprehendantur, contraque ibi veritatem reperisse gaudeamus, vbi nihil nisi merissimam falsitatem esse posse credebamus. quare, humanae infirmitatis consciorum, & prudentum est, numquam aliorum aliter sentientium opinioni & rationibus aures obserare, animumque in oppositum obfirmare; sed omni præiudicio posito, magna puritate & sinceritate contueri, quid cuique sit consequens, quàm firmo, quàm probabili fundamento nitatur aduersa sententia: vt si rector est, eam sequantur; sin minus, in suscepta meliore perseverent. Igitur in his & pluribus, obseruandus est modus, sed ratione & modo obseruandus.

Verùm vt hoc caput aliquando claudamus, nodique initio positi dissoluantur: patet ex dictis, posse inferiorem à Superiore dissentire, quando Superior facit aut iubet, quæ Dei, vel Religionis ac maiorum legibus clarè repugnant.

Præterea opinionum expedire esse consensionem quàm maximam, optandam quidem in omnibus, sed quæ in practicis exigatur; in ceteris, à nimia dissensione caueatur. Posse verò iudicari de re quapiam, generatim quidem videri non rectè factam, simulque nominatim vel à iudicando abstineri, vel etiam iudicari rectè ex aliqua occulta ratione potuisse fieri: hanc autem esse facillimam ad Superiores mediatos recurrèdi viam: ad quam tamen prouum esse non expedit. Adhæc nonnullos, in religionis & discretionis virtute vsque ad eò esse perfectos, vt Præpositorum facta & opiniones facillè discernere, & obedientia nulla ex parte læsa diiudicare possint: suæque nihilominus fragilitatis memores, numquam alta sapiant, numquam dissensionem à Præpositis fouere, numquam diuersas partes auctoritate sua excitare, sustentare, roborare, quin potius euellere, infringere, toto conatu impugnare videantur, & re ipsa euellant & repugnent.